

ализации. Отмечено, что публичное произнесение целей денежно-кредитной политики способствует ее восприятию всем обществом и позволяет устранить нерациональные ожидания применительно к прогнозируемой экономической конъюнктуры.

Ключевые слова: денежно-кредитная политика, государственное регулирование, денежное обращение, банки.

Lapchuk Ya.S The Nature and Objectives of the Monetary Policy

The essence of monetary policy and its relation with other related categories are found. The subject and object of monetary policy are defined. It is shown that the goals of monetary policy are associated with the tasks to be achieved at a certain stage of its implementation. The system and hierarchy formation objectives of monetary policy and the nature of its implementation are depicted. Public declaration purposes of monetary policy are emphasized to contribute to its perception of the whole society and enable to eliminate unsustainable expectations with respect to the projected economic conditions.

Keywords: monetary policy, government regulation, currency, bank, economy.

УДК 314.743

Доц. Н.Т. Мала, канд. екон. наук; асист. О.В. Грабельська –
НУ "Львівська політехніка"

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ

Проаналізовано динаміку міграції в Україні та світі. Наведено країни, куди спрямовані потоки українських трудових мігрантів, охарактеризовано основні сфери їх працевлаштування. Досліджено причини та наслідки міграційних процесів. Виділено соціально-демографічні, економічні, політичні, соціально-психологічні, культурні, екологічні чинники, що впливають на процес міграції. Визначено перспективні заходи, яких потрібно вжити для подолання негативних наслідків міграції в Україні. Подано графічну інтерпретацію даних Державної прикордонної служби за 2012 та 2013 рр. щодо кількості нелегальних мігрантів в Україні.

Ключові слова: міграція, мігрант, нелегальна міграція, міграційний процес.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Неоднакові рівні соціально-економічного розвитку в країнах, локальні конфлікти, неспроможність знайти гідне місце роботи, лояльна імміграційна політика держав – обумовлюють безпрецедентне зростання рівня міграції трудових ресурсів. Посиленню міграційних потоків в Україні притаманні динамічність та невпорядкованість.

Короткий аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблематики. Міграційні процеси в Україні досліджують вітчизняні та зарубіжні науковці. Значний внесок у розроблення цього наукового завдання здійснили К. Баранова, В. Васильченко, А. Гриненко, Г. Біффель, Г. Бояркін, Я. Стрельцова, В. Переведенцев, О. Піскун, І. Прибиткова, Ю. Римаренко, О. Хомра, В. Школа та багато інших. Однак проблема міжнародних міграційних процесів потребує подальшого дослідження та аналізування, оскільки велике значення має визначення соціально-демографічних характеристик мігрантів, оцінка обсягів міграцій, прогнозування напрямків та інтенсивності їх розвитку тощо.

Мета роботи: проаналізувати динаміку міграції в Україні на сучасному етапі; виявити причини і наслідки міграційних процесів.

Виклад основного матеріалу. Згідно з даними Департаменту ООН з економічних і соціальних питань, у 2013 р. загальна кількість мігрантів у світі становить 232 млн осіб, це 3,2 % населення Землі. Україна є однією з найбільших донорів робочої сили, тоді як ринок праці самої держави потребує фахівців практично у всіх галузях економіки. Найбільше мігрантів з країн Європи і Середньої Азії є вихідцями з двох країн – України (понад 5 млн) та Казахстану (понад 3 млн). Це понад 50 % усіх мігрантів країн Європи і Середньої Азії. За даними Міжнародної організації з міграції, українські "заробітчани" є здебільшого низькокваліфікованою робочою силою. 46 % з них працюють у будівельній сфері, 18 % – у сфері домашнього нагляду, по 11 % – у сільськогосподарському та 9 % у торгівельному секторах, 4 % – у промисловості та 4 % – в інших галузях [4].

Населення різних регіонів України неоднаковою мірою залучені у міграційні процеси. Основними міграційними регіонами є Дніпропетровська, Донецька, Київська, Харківська і Одеська області. У цих регіонах інтенсивність міграційних процесів вища за загальнодержавний рівень [2]. Зовнішні міграційні процеси у розрізі областей виражають попит іноземців на проживання в конкретній області, та бажання серед і мешканців покинути Україну. Частка трудових мігрантів з України у відсотковому відношенні до кількості населення – найвища серед інших країн; в Україні відбувається сталий процес зменшення чисельності населення через різке скорочення народжуваності та зростання смертності. Тому утворений у нашому суспільстві демографічний вакуум неминуче заповнюють іммігранти з третіх країн зі стабільним природним приростом населення, які є традиційними постачальниками робочої сили у світі. Але вони – носії інших звичаїв і культурних традицій, іншого менталітету, й через засилля іммігрантів можуть відбуватися незворотні процеси в нашій культурі, у світогляді, в усьому суспільному бутті. Це сприяє формуванню соціально неповного суспільства, і може мати незворотній ефект для держави. Найбільший потік українських трудових мігрантів прямує до Росії (43 %), а серед країн ЄС першість тримають Польща (14 %), Італія (13 %) і Чеська Республіка (13 %).

3-поміж українських трудових мігрантів, що працювали за кордоном у 2010-2012 рр., 38 % мали дозвіл на проживання та роботу, 13 % – дозвіл на роботу, 24 % – дозвіл на тимчасове проживання, 17 % не мали правового статусу та 4 % перебували в інших країнах лише з туристичною візою. Серед основних сфер працевлаштування українських мігрантів розрізняють такі: будівництво, домашній догляд, сільськогосподарський сектор, оптова та роздрібна торгівля, промисловість, сільськогосподарський, транспортний, готельний та ресторанний сектори та інші види робіт [4]. Графічне зображення основних сфер працевлаштування українських мігрантів у 2010-2012 рр. зображено на рис. 1.

На сьогодні всеохоплююча глобалізація зумовила докорінні зміни у міграційних процесах всіх континентів. У більшості країн світу зростає міграційний тиск, який є відчутним як для країни імміграції, так і країни еміграції. Масовість та стихійність процесів міграції, зокрема нелегальної міграції, стали загрозою соціально-економічній безпеці країн світу. Поза як, економічна нестабільність та соціальна напруженість у "країнах третього світу" є основними причинами нелегальної міграції працездатного населення в країни Європи.

Рис. 1. Основні сфери працевлаштування українських трудових мігрантів у 2010-2012 рр. (складено та розраховано за даними [4])

Майже дві третини усіх мігрантів обрали місцем призначення країни Європи (72 млн) та Азії (72 млн). Найпопулярнішою серед країн, що прийняли мігрантів, залишаються Сполучені Штати. Загалом тут проживає майже 46 мільйонів осіб, народжених за межами країни. У період між 1990 та 2013 рр. США прийняли 23 млн осіб – це майже мільйон на рік. Росія у цьому списку посіла друге місце, повідомляє інформагенція dra. На її просторах оселилося 11 млн мігрантів. Німеччина стала новою батьківщиною для майже 10 млн мігрантів. Активно приймали мігрантів і Саудівська Аравія (9,1 млн), ОАЕ та Великобританія (по 7,8 млн). Далі у списку ідуть Франція (7,4 млн), Канада (7,3 млн), Австралія та Іспанія (обидві прийняли 6,5 млн осіб).

У десяти головних міграційних коридорів: Росія – Україна (3,5 млн мігрантів), Україна – Росія (2,9 млн), Казахстан – Росія (2,5 млн) [3]. Якщо ж розглядати міграцію в країни ЄС, зокрема і через Україну, то такий коридор не поступається, а то й переважає в напрямку Мексика – США.

Як свідчать дані Державної прикордонної служби України, за останній рік міграційна ситуація в Україні зазнала істотних змін. Так, зросла кількість нелегальних мігрантів із країн колишнього Радянського Союзу. Згідно з даними Державної прикордонної служби України в 2012 р., 68 % мігрантів, затриманих за незаконне перетинання кордону та інші злочини, прийшли з пострадянських країн [1]. Графічне зображення кількості мігрантів, затриманих в Україні за порушення норм перебування та незаконний перетин державного кордону у 2012 р. зображено на рис. 2.

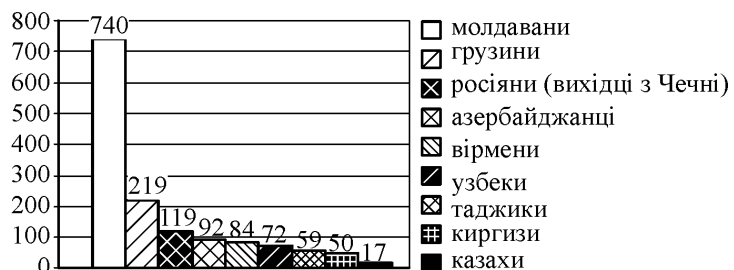

Рис. 2. Кількість мігрантів, затриманих в Україні у 2012 р. за порушення норм перебування та незаконний перетин державного кордону, осіб (складено та розраховано за даними [1])

Аналогічна тенденція спостерігалася в першій половині 2013 р. – 65 % від загального числа мігрантів, затриманих за незаконне перетинання кордону та інші злочини були громадяни з колишніх радянських республік.

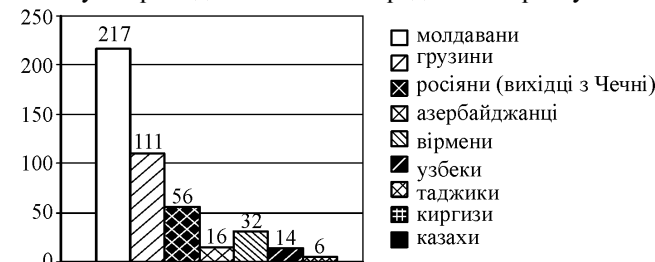

Рис. 3. Кількість мігрантів, затриманих в Україні у 2013 р. за порушення норм перебування та незаконний перетин державного кордону, осіб (складено та розраховано за даними [1])

Посилення міграційних процесів на території України зумовлені низкою причин, серед яких варто виділити – специфіку географічного положення. Україна є не лише постачальником власних нелегальних мігрантів у країни Європи, але й об'єктом для нелегальної імміграції іноземців із країн Азії. Ще однією причиною, що зумовлює міграції з пострадянських та азійських країн в нашу країну, є те, що Російська Федерація вжила заходів що до посилення міграційного законодавства. Як наслідок, нелегали мігрують в Україну, порушуючи демографічний баланс та ситуацію на вітчизняному ринку праці, створюючи загрозу національній безпеці країни. Протягом останніх років у південно-східних районах нашої країни зросла чисельність нелегальних мігрантів з країн Азії, які займаються тіньовим бізнесом. Також загострюється криміногенна ситуація в районах поселення нелегалів. Проблема масової нелегальної міграції та організованої злочинності пов'язані між собою. Адже міграційні процеси зазвичай пов'язані з контрабандою товарів, наркотичних речовин та работоргівлею.

Для подолання негативних наслідків нелегальної міграції в Україні потрібно вжити невідкладних заходів. Насамперед необхідно: посилити систему митного контролю; створити належні умови захищеності кордону, зміцнивши охорону державного кордону на всій його протяжності; застосовувати жорсткіші вимоги в міграційній політиці держави; запровадити ефективні механізми протидії злочинності на державному кордоні; здійснювати запозичення досвіду країн-сусідів у сфері боротьби з нелегальною міграцією; продовжувати міжнародне співробітництво у сфері підтримки прикордонної безпеки.

Більшість науковців розглядають міграційні процеси як прогресивне явище, яке сприяє розвитку суспільства, ліквідації бідності, покращенню фінансових, матеріальних та житлових умов. Підтвердженням є розрахунки Світового банку, згідно з якими близько 10 % зростання грошових переказів з-за кордону зменшує кількість населення, що перебуває за межею бідності, на 3,5 %. Дослідження домогосподарств мігрантів, проведене Національним інститутом проблем міжнародної безпеки, свідчить про значне покращення матеріального становища майже 40 % з сімей емігрантів, у 35 % воно покращилося певною мі-

рою, тоді як лише 10 % таких домогосподарств визначили свій матеріальний стан як такий, що не змінився. Що ж до виробництва, то на кожний долар переказів припадає приріст вітчизняного виробництва у 2 дол. США. Ця залежність іноді пояснюється формулою п'яти "Т", що включає: трансферти, транспорт, туризм, телекомунікації, торгівлю, тобто сфери, розвиток яких прискорюється внаслідок попиту на мігрантів, що, своєю чергою, сприяє розвитку всієї економіки. Варто також підкреслити антициклічний ефект переказів, особливо важливий в умовах світової фінансової кризи. Крім того, приватні трансфери залишаються відносно стабільними навіть в умовах економічного спаду [5].

На міграційні процеси впливають такі чинники:

- соціально-демографічні (обсяг економічно активного населення,
- рівень народжуваності, рівень смертності тощо);
- економічні (рівень зайнятості, рівень безробіття, рівень добробуту
- населення, рівень економічного розвитку країни, рівень інфляції тощо);
- політичні (нормативно-правова база, обсяги податків і зборів,
- забезпечення соціального захисту населення, сприяння соціально-культурному розвитку мігрантам тощо);
- соціально-психологічні (моделі соціальної поведінки населення,
- моральні цінності в суспільстві, можливість реалізації інтелектуального потенціалу тощо);
- культурні (рівень освіченості, індекс, розвиток соціокультурних
- процесів тощо);
- екологічні (кліматичні, природно-географічні умови, ймовірність
- настання природних стихійних явищ).

Негативний вплив міграції виражається у посиленні демографічної кризи. Вона є однією з причин ще більшого скорочення населення України. Проте сьогодні, Україна стала привабливою країною призначення для трудових мігрантів. Статистика свідчить про зростаючу кількість трудових мігрантів з Азії, Близького і Середнього Сходу, Африки, а також громадяни з країн СНД (Росія, Молдова, Узбекистан, Білорусь, Грузія, Вірменія, Азербайджан). Кількість іноземців, які тимчасово працюють за наймом, відповідно до отриманого роботодавцем дозволу, в Україні з 2008 р. збільшується: на 10-15 тис. мігрантів щорічно. Загальна кількість іммігрантів, тобто іноземців, які постійно проживали в Україні, маючи посвідку на постійне проживання, станом на 2012 р. становила 230 891 осіб [4]. Але вони – носії інших звичаїв і культурних традицій, іншого менталітету, й через засилля іммігрантів можуть відбуватися незворотні процеси в нашій культурі, у світогляді тощо. Проте більшість трудових мігрантів прибуває та працює в Україні нелегально.

Висновки. Аналіз характеру міграційних процесів показав, що країни імміграції найбільш зацікавлені у працівниках висококваліфікованої праці, особливо нових і перспективних галузей, які мають практичний досвід роботи, що дає змогу отримати істотну економію на підготовці спеціалістів. Оскільки це важливий чинник надходження в країну нових технологій, досвіду роботи, перебудови професійної та кваліфікаційної структури зайнятості, швидкого й ефективного пристосування до умов світового ринку.

Література

1. Державна прикордонна служба України. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://dpsu.gov.ua/ua/about/news/news_2239.htm
2. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Дослідження ООН: США, Росія та ФРН прийняли найбільшу кількість мігрантів. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://europa.newsgu.ua/article/17084624>
4. Міграція в Україні факти і цифри друге видання 2013 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://iom.org.ua/ua/pdf/UKR_FF_F.pdf
5. Пітолич М.І. Проблеми трансформації грошових переказів трудових мігрантів у інвестиційні ресурси / М.І. Пітолич., Т.Ю. Ковач // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2011. – № 21.3. – С. 23-28.
6. Міграція в Україні факти і цифри друге видання 2013 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://iom.org.ua/ua/pdf/UKR_FF_F.pdf

Мала Н.Т., Грабельська О.В. Современные тенденции международной миграции в условиях интеграции

Проанализирована динамика миграции в Украине и мире. Указаны страны, куда направлены потоки украинских трудовых мигрантов, охарактеризованы основные сферы их трудоустройства. Исследованы причины и последствия миграционных процессов. Выделены социально-демографические, экономические, политические, социально-психологические, культурные, экологические факторы, влияющие на процесс миграции. Определены перспективные меры, которые следует принять для преодоления негативных последствий миграции в Украине. Подана графическая интерпретация данных Государственной пограничной службы за 2012 и 2013 гг. относительно количества нелегальных мигрантов в Украине.

Ключевые слова: миграция, мигрант, нелегальная миграция, миграционный процесс.

Mala N.T., Grabelska O.V. Current Trends in International Migration in the Terms of Integration

The dynamics of migration in Ukraine and abroad is analysed. The countries where the flows of Ukrainian migrant workers are directed, and also the main areas of their employment are described. The reasons and consequences of the migration are investigated. Some socio-demographic, economic, political, social, psychological, cultural and environmental factors that influence the migration process are highlighted. Perspective measures to be taken in order to overcome the negative effects of migration in Ukraine are defined. The graphical interpretation of the data of the State Border Service in 2012 and 2013 concerning the number of illegal migrants in Ukraine are proposed.

Keywords: migration, migrants, illegal migration, the migration process, employment.

УДК 330.8.

Аспір. О.Р. Маніла¹ – Львівський НУ ім. Івана Франка

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ

Розглянуто основні теоретичні підходи до визначення приватної власності, зокрема описано проблему її походження. Багатозначне тлумачення власності свідчить, що відносини власності виходять досить далеко за рамки економічної науки, тому необхідно звернутись до соціальних та правових аспектів цієї проблеми. Тож приватну власність розглянуто в контексті економічних, соціальних і правових взаємозв'язків. Проаналізовано категоріальний апарат власності у класичній та неінституціональній еко-

¹ Наук. керівник: доц. С. І. Кудин, канд. екон. наук